

วางหลักไว้เท่านั้น เดียวกัน คือทารกในครรภ์มารดาอาจได้รับมรดกได้ แม้ว่าบิดาตายไปในระหว่างยังเป็นทารกอยู่ในครรภ์มารดา ในเวลาต่อมาทารกคลอดออกมามีชีวิตอยู่ ทารกก็มีสิทธิรับทรัพย์สินของบิดาได้ ในฐานะเป็นทายาทโดยชอบธรรม ตามมาตรา 1604 ที่ว่า "บุคคลธรรมดาจะเป็นทายาทได้ก็ต่อเมื่อมีสภาพบุคคลหรือสามารถมีสิทธิได้ตามมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายนี้ ในเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย

เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ให้ถือว่าเด็กที่เกิดมารอคอยอยู่ในสภามรณก่อนถึงแก่ความตายนั้น เป็นทารกในครรภ์มารดาอยู่ในเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย" ในกฎหมายลักษณะ ๗๕ กรอบคร่าว ก็บัญญัติรับรองให้ทารกในครรภ์มารดามีสิทธิที่จะได้รับสิทธิต่าง ๆ ได้ ตามมาตรา 1536 ที่ว่า "เด็กเกิดแต่หญิงเป็นภริยาชาย หรือภายในสภามรณวันนั้นนับแต่ที่การสมรสสิ้นสุดลง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามี หรือเคยเป็นสามี แล้วแต่กรณี" และมาตรา 1561 "บุตรมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของบิดาในกฎหมายลักษณะละเมิด เช่น บิดาถูกทำละเมิดถึงแก่ความตาย บุตรในครรภ์มารดาที่เกิดมาภายหลังวันทำละเมิด อาจฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทน เพราะขาดความอุปการะของบิดามารดา ตามมาตรา 443 ได้

สิทธิทารกสามารถมีสิทธิตั้งแต่เมื่อปฏิสนธิในครรภ์มารดานั้น คำว่าสิทธิ ตามฎีกาที่ 124/2487 หมายถึงประโยชน์อันบุคคลมีอยู่ แต่ประโยชน์จะเป็นสิทธิหรือไม่ก็ต้องแล้วแต่บุคคลมีหน้าที่ต้องเคารพหรือไม่ ถ้าบุคคลมีหน้าที่ต้องเคารพ ประโยชน์ก็เป็นสิทธิ กล่าวคือได้รับการรับรองและคุ้มครองของกฎหมาย ดังนั้นทารกในครรภ์มารดาสามารถมีสิทธิได้เมื่อเกิดมารอคอยเป็นทารก เช่น ได้รับมรดกฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากผู้ทำละเมิดเป็นเหตุให้บิดาตาย สิทธิในการที่จะได้รับการให้โดยเสน่หา มีสิทธิได้สัญชาติของบิดาโดยกำเนิด

ทารกอยู่ในครรภ์มารดาขณะที่บิดาตาย มีสิทธิเป็นทายาทได้ถ้าหากภายหลังได้เกิดมารอคอย (ฎีกาที่ 341/2502)

บุตรที่คลอดตายในครรภ์มารดา ไม่เป็นบุคคลตามกฎหมาย (ฎีกาที่ 338/2471)

บุตรที่คลอดออกมาแล้วจึงตายถือว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย (ฎีกาที่ 739/2472)

ส่วนที่ 2

กรณีไม่ทราบวันเกิดหรือวันตายของบุคคล

การมีสภาพบุคคลเริ่มตั้งแต่เมื่อคลอดและอยู่รอด และสิ้นสุดลงเมื่อตาย ดังนั้น วันเกิดคือวันที่ทารกคลอดออกมา และวันตายคือวันที่บุคคลนั้นสิ้นสภาพ ถ้าเป็นการตายโดยสาบสูญ ถือวันที่ศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ ในบางครั้งไม่สามารถทราบวันเกิดหรือวันตายของบุคคลได้ หรือใครตายก่อนกันอย่างไร ในกรณีนี้ที่ตายร่วมกัน ประมวลกฎหมายแห่งและพาณิชย์ได้บัญญัติแก้ปัญหาระเบือนนี้ไว้ในมาตรา 16 และมาตรา 17 ดังนี้

กรณีไม่รู้วันเกิดของบุคคล

มาตรา 16 "ถ้าเป็นพันวิสัยที่จะหยั่งรู้วันเกิดของบุคคลผู้ใด ท่านให้นับอายุบุคคลนั้น ตั้งแต่วันต้นแห่งปีปฏิทินหลวง ซึ่งเป็นปีที่บุคคลผู้นั้นเกิด"

เมื่อมีบุคคลเกิดมานั้นต้องไปแจ้งก่อนนายทะเบียนเพื่อทำบันทึกวันเดือนปีของการเกิด เช่น ตามพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2499 มาตรา 11 ให้นายทะเบียนผู้รับแจ้งจะต้องบันทึกวันเดือนปีของการเกิดขึ้นลงในทะเบียนครัว เมื่อได้มีการแจ้งวันเดือนปีเกิดก่อนนายทะเบียน และนายทะเบียนได้จกลงในทะเบียนสำมะโนครัว ซึ่งเป็นเอกสารมหาชน ก็เป็นการง่ายที่จะไปขอดูวันเดือนปีเกิดได้ถ้าหากมีปัญหาว่เกิดวันเดือนปีใด

การทราบวันเกิดนั้นย่อมมีประโยชน์ในการคำนวณอายุ เช่น บุคคลนั้นบรรลุนิติภาวะเมื่อใด ครบอายุ 15 ปีบริบูรณ์หรือไม่ที่จะทำนิติกรรมได้ การรับผิดชอบในทางอาญาจะได้รับการลดหย่อนผ่อนโทษหรือไม่ และบุคคลทำงานนั้นจะเกษียณอายุเมื่อใด เป็นต้น

ถ้าไม่ทราบวันเกิดที่แน่นอนได้ แต่รู้ปีเกิด มาตรา 16 ให้นับอายุบุคคลผู้นั้นตั้งแต่วันต้นแห่งปีปฏิทินหลวง เป็นปีที่บุคคลนั้นเกิด เช่น ไม่ทราบวันเกิดวันใดเดือนใด แต่รู้ว่าเกิด พ.ศ. 2495 ต้องถือว่าเกิดวันที่ 1 มกราคม 2495 ปัจจุบันคือวันที่ 1 มกราคม เป็นวันต้นแห่งปี ถ้าก่อนพระราชบัญญัติปีปฏิทิน พ.ศ. 2483 คือวันที่ 1 เมษายน เป็นวันเริ่มต้นแห่งปีปฏิทินหลวง ในกรณีที่รู้เพียงแต่เดือนปีเกิดไม่รู้วันเกิด นำจะนับวันต้นเดือนของเดือนที่รู้เป็นวันเกิด เป็นการใช้กฎหมายตามความมุ่งหมายของบทบัญญัติกฎหมายมาตรา 16(มาตรา 4) เช่น รู้ว่าเกิดเดือนมีนาคม พ.ศ. 2500 ไม่รู้วันเกิด ต้องถือว่าบุคคลนี้เกิดวันที่ 1 มีนาคม 2500

มาตรา 16 นี้ ใช้ในกรณีไม่รู้วันเกิดของบุคคลใดแน่นอน แต่รู้ปีเกิด ถ้าบุคคลไม่รู้วันเกิดเดือนปีเกิดแล้ว นำมาตรา 16 ไปใช้ไม่ได้ หากมีคดีสู่ศาล คงจะต้องนำสืบจากพยานหลักฐานรูปร่างของบุคคลนั้นเพื่อคำนวณอายุ ในพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ. 2497 มาตรา 4(1) กฎกระทรวงฉบับที่ 3 ลงวันที่ 28 เมษายน 2498 ใต้นบัญญัติถึงวันเกิดของบุคคลโดยกำหนดว่า บุคคลที่ไม่รู้ปีเกิด ให้นำอำเภอท้องที่ถือเอาความที่เพื่อนบ้านเชื่อกันว่าอายุเท่าใด ประกอบกับการสังเกตรูปร่างของบุคคลนั้น สำหรับการกำหนดอายุ

การรู้วันเกิดให้ประโยชน์ในทางกฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญาคั่งนี้

การรู้วันเกิดให้ประโยชน์ในทางกฎหมายแพ่ง คือ

1. เมื่อมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ บุคคลย่อมพ้นจากภาวะผู้เยาว์ และบรรลุนิติภาวะ(มาตรา 19)
2. ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้นได้ทำเมื่อชายผู้เยาว์มีอายุ 17 ปี และฝ่ายหญิงผู้เยาว์มีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ แล้ว (มาตรา 20) เช่น นายคำอายุ 17 ปีบริบูรณ์ ทำการสมรสโดยถูกต้องตามกฎหมายกับนางสาวขาวอายุ 17 ปีบริบูรณ์ ทั้งนายคำและนางขาวย่อมถือว่าต่างบรรลุนิติภาวะ

แล้วทั้งนี้

3. ผู้เยาว์อาจทำพินัยกรรมได้เมื่ออายุ 15 ปีบริบูรณ์ (มาตรา 25)

4. บุคคลที่จะรับบุคคลอื่นเป็นบุตรบุญธรรมนั้นต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปี และต้องมีอายุมากกว่า ผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อย 15 ปี (มาตรา ๒๕๙๘/๑๖) เช่น นายท้ออายุ 40 ปี จะรับ น.ส.ขาว อายุ 19 ปี เป็นบุตรบุญธรรมย่อมกระทำได้ เพราะชื่อนาย ท้อมีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปี และมีอายุมากกว่า น.ส.ขาว กว่า 15 ปี

การรู้วันเกิดให้ประโยชน์เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ในทางอาญา ดังนี้

1. เด็กอายุไม่เกิน 7 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ

(ป.อ.ม. 73)

2. เด็กอายุกว่า 7 ปี แต่ไม่เกิน 14 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ แต่ให้ศาลมีอำนาจดำเนินการ เช่น ว่ากล่าวตักเตือนแล้วปล่อยเด็กไป และถ้าศาลเห็นสมควร จะเรียกบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่มาตักเตือนด้วยก็ได้ (ป.อ.ม. 74)

3. ผู้ใดอายุ 14 ปี แต่ไม่เกิน 17 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาความรู้สึกผิดชอบและสิ่งอื่นที่บังอาจเกี่ยวกับผู้นั้น ในอันที่จะถวรวินิจฉัยว่าสมควรพิพากษาลงโทษผู้นั้นหรือไม่ ถ้าศาลเห็นว่าไม่สมควรลงโทษก็ให้จกตาม ป.อ.ม. 74 หรือถ้าเห็นสมควรลงโทษก็ให้ลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงกึ่งหนึ่ง (ป.อ.ม. 75)

4. ผู้ใดอายุกว่า 17 ปี แต่ยังไม่เกิน 20 ปี กระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นลงหนึ่งในสาม หรือกึ่งหนึ่งก็ได้ (ป.อ.ม. 76)

5. วิธีการเพื่อความปลอดภัยในประมวลกฎหมายอาญา 2 ชนิด คือ กักกันและเรียกประกัน หักพบน จะใช้แก่เด็กที่มีอายุไม่เกิน 17 ปี ไม่ได้ (ป.อ.ม. 41, 46)

กรณีไม่ทราบวันตาย

มาตรา 17 "ถ้าบุคคลหลายคนถึงชีวิตอันตราอยู่ในเหตุอันตราพร้อมกัน และเป็นการพันวิสัยจะกำหนดได้ว่า คนไหนถึงชีวิตอันตราออกก่อนหลังไซ้ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ตายพร้อมกัน"

การตายทำให้บุคคลเปลี่ยนสถานะ หรือทรัพย์สินที่บุคคลนั้นมีอยู่เป็นมรดกตกทอดแก่ทายาท(มาตรา 1559 วรรคแรก) มรดกที่ตกทอดแก่ทายาทนั้นที่โดยผลของกฎหมายในเมื่อเจ้ามรดกตาย ย่อมตกทอดไปได้ 2 ทาง คือ ทายาทโดยสิทธิตามกฎหมาย เรียกว่าทายาทโดยธรรม และทายาทโดยพินัยกรรม เรียกว่าผู้รับพินัยกรรม (มาตรา 1603) ทายาทโดยธรรมนั้นมี 6 ลำดับ ตามมาตรา 1629 คือ

1. ผู้สืบสันดาน เช่น บุตร หลาน เหลน
2. บิดามารดา

3. พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
4. พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน
5. ปู่ ย่า ตา ยาย
6. ลุง ป้า น้า อา

ทายาทโดยธรรมในลำดับเดียวกันในมาตรา 1629 นั้น ชอบที่จะได้รับส่วนแบ่งเท่ากัน(มาตรา 1633) ส่วนคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่มีสิทธิได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าคนเป็นทายาทชั้นบุตร (มาตรา 1635(1)) เช่น นาย ก. มีภรรยาคือนาง ข. และมีบุตรคือ นาย ค. และนาย ง. ขณะนาง ข. กำลังตั้งครรภ์บุตรคนที่ 3 นาย ก. ถึงแก่ความตาย หลังจากนั้น 1 เดือน นาง ข. กลอดบุตรชื่อ ค.ช.จ. ทายาทของนาย ก. มีสิทธิรับมรดกเท่า ๆ กัน คนละ 1 ส่วน คือ นาง ข. นาย ค. นาย ง. และ ค.ช.จ.

ทายาทในลำดับหน้าตัดทายาทในลำดับหลัง ทายาทในลำดับ 1 ไม่ตัดลำดับ 2 ถ้ามีทายาท คือ ผู้สืบสันดานบิดามารดา บิดามารดาจะได้รับส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าเป็นทายาทชั้นบุตร (มาตรา 1630 วรรค 2) ก็ถ้ามีทั้งบิดามารดา บิดามารดาได้รับคนละส่วน เช่น นาย ก. มีพี่ชายคนโตคือ นาย ข. บิดามารดาตายหมดแล้ว ต่อมา นาย ก. สมรสโดยชอบด้วยกฎหมายกับนาง ค. ขณะนาง ค. ตั้งครรภ์ได้ 3 เดือน นาย ก. ถึงแก่ความตายโดยไม่ทำผิดกรรม ต่อมาอีก 6 เดือน นาง ค. กลอดบุตรคือ ค.ช.จ. และตัวนาง ค. ก็ตายหลังกลอดบุตร ผู้เป็นทายาทของนาย ก. คือ ค.ช.จ. และนาง ค. และผู้เป็นทายาทของนาง ค. คือ ค.ช.จ.

สำหรับคู่สมรสนั้นมีสิทธิได้เป็นทายาท ไม่ว่าผู้ตายจะมีทายาทลำดับใด ตามมาตรา 1635 ลำดับ และส่วนแบ่งของคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ในการรับมรดกของผู้ตายให้เป็นดังนี้

1. ถ้ามีทายาทตามมาตรา 1619(1) คือผู้สืบสันดานซึ่งยังมีชีวิตอยู่ หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ แล้วแต่กรณี คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นมีสิทธิได้ส่วนแบ่งเสมือนหนึ่งว่าคนเป็นทายาทชั้นบุตร

2. ถ้ามีทายาทตามมาตรา 1629(2) คือบิดามารดา และไม่มีทายาทชั้น 1629(1) คือผู้สืบสันดาน หรือไม่มีทายาทชั้น 1629(1) และ (2) แต่มีทายาทลำดับ 3 คือพี่น้องร่วมบิดามารดา หรือผู้รับมรดกแทนที่ คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นมีสิทธิได้รับมรดกครึ่งหนึ่ง

3. ถ้าไม่มีทายาทลำดับที่ 1, 2 และ 3 หรือผู้รับมรดกแทนที่ (เว้นลำดับที่ 2) แต่มีทายาทลำดับ 4 คือพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน หรือไม่มีทายาทลำดับ 1, 2, 3 และ 4 หรือมีผู้รับมรดกแทนที่ (ยกเว้นลำดับที่ 2) มีทายาทลำดับ 5 คือ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือไม่มีทายาทลำดับ 5 แต่มีทายาทลำดับ 6 คือ ลุง ป้า น้า อา หรือผู้รับมรดกแทนที่ คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่มีสิทธิได้รับมรดกสองส่วนในสามส่วน

4. ถ้าเจ้ามรดกไม่มีทายาทถึงที่ระบุไว้ในมาตรา 1629 เลย คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่มีสิทธิได้รับมรดกทั้งหมด

เช่น ก. กับ ข. เป็นพี่น้องกันต่างมีภรรยาคนละคน คือ ค. เป็นภรรยา ก. และ ง. เป็น

ภรรยา ข. และมีทรัพย์สินคนละ 10,000 บาท ถ้า ก. กับ ข. เกิดอุบัติเหตุรถคว่ำ ปรากฏว่า ก. ตายก่อน ข. ตายทีหลัง และทั้งสองคนก็ไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ เมื่อ ก. ตายก่อน ข. มรดกของ ก. ตกแก่ ข. ซึ่งเป็นพี่น้องกัน และ ก. ซึ่งเป็นภรรยา ก. ได้กึ่งหนึ่ง คือ 5,000 บาท ข. ได้ 5,000 บาท ต่อมา ข. ตาย ทายาทของ ข. คือ ง. จะไ้มรดกของ ข. แต่ผู้เสียชีวิต คือ 15,000 บาท

ถ้าผู้ตายไม่มีทายาท ทรัพย์สินของผู้ตายตกเป็นของแผ่นดิน

การตายของบุคคลในบางกรณีอาจประสบอันตรายในเวลาเดียวกัน และไม่รู้ว่าเป็นใครตายก่อนหลังกันอย่างไร กฎหมายสันนิษฐานว่าตายพร้อมกัน มีหลังเกณฑ์ดังนี้

1. บุคคลหลายคนถึงชีวิตคือตายในเหตุอันตรายเป็นพร้อมกัน ก็จะมีบุคคลประสบอันตรายหลายคนในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอันเดียว ในเวลาเดียวกัน เช่น เพลิงไหม้บ้านเรือน แผ่นดินไหว รถยนต์ชนกัน รถรางตกลง เรือบินตก เกิดเหตุระเบิด มีคนตายหลายคนในอุบัติเหตุหรือภัยนั้น

2. เป็นการพันวิสัยจะกำหนดได้ว่าคนไหนถึงชีวิตก่อนหลัง ก็ไม่รู้ว่าเป็นใครตายก่อนหลังกันอย่างไร เช่น เมื่อเกิดเหตุรถชนกัน พบมีคนตายหลายคน ไม่รู้ว่าเป็นใครตายก่อนหลังกันอย่างไร และก็เป็น การพันวิสัยว่าจะพิสูจน์ได้ว่าใครตายก่อนหลัง แต่ถ้าพิสูจน์ได้ว่าใครตายก่อนหลังกันไม่ว่าจะห่างระยะเวลาเพียงใด ก็ไม่เข้าข้อสันนิษฐานในมาตรา 17 ว่าตายพร้อมกัน

3. กฎหมายสันนิษฐานไว้ก่อนว่าตายพร้อมกัน เมื่อบุคคลหลายคนตายในเหตุอันตรายเป็นพร้อมกัน ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าใครตายก่อนหลังกัน กฎหมายสันนิษฐานว่าตายพร้อมกัน ไม่ต้องคำนึงว่าเป็นเด็ก คนชรา หญิง หรือคนหนุ่ม เช่น คนแก่ คนหนุ่ม และเด็ก โดยสารเรือหางยาวข้ามฟากในคอนคึกเคื่อนมิด เรือล่ม รุ่ง-เช้ามีคนพบศพ ถือว่าตายพร้อมกัน

ส่วนที่ 3

การสิ้นสภาพบุคคล

ตามมาตรา 15 วรรคหนึ่ง "สภาพบุคคล ฯลฯ สิ้นสุดลงเมื่อตาย" เป็นไปตามหลักธรรมดา เมื่อบุคคลใดตายก็ไม่ถือว่าเป็นบุคคลอีกต่อไป สิทธิและหน้าที่ที่บุคคลนั้นเคยมีอยู่ขณะมีชีวิตก็สิ้นไปด้วย แต่สิทธิและหน้าที่ของบุคคลผู้ตายนี้จะตกทอดไปอยู่กับทายาทของคน

โดยทั่วไปความตายทำให้สิ้นสภาพบุคคล แต่ในบางครั้งบุคคลใดที่ถึงร่างบ้านเรือนของคนหายไปเป็นเวลานาน ไม่มีใครทราบหรือรู้เรื่องว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร เป็นเวลานาน บุคคลนี้กฎหมายอาจถือว่าเป็นคนสาบสูญ เท่ากับสิ้นสภาพบุคคล เปรียบเสมือนบุคคลใดที่ตายไปแล้ว

บุคคลสิ้นสภาพบุคคลใดในกรณีดังนี้

1. ตาย
2. สาบสูญ